

BERG, GUSTAF

**Aktuella filmproblem : föredrag vid
landsmötet 27 juni 1921 ... i Kristiania ... / af
Gustaf Berg**

Stockholm : Zetterlund & Thelander
1921

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> eller boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

Teater
Biograf
(M)

GUSTAF BERG

AKTUELLA
FILMPROBLEM

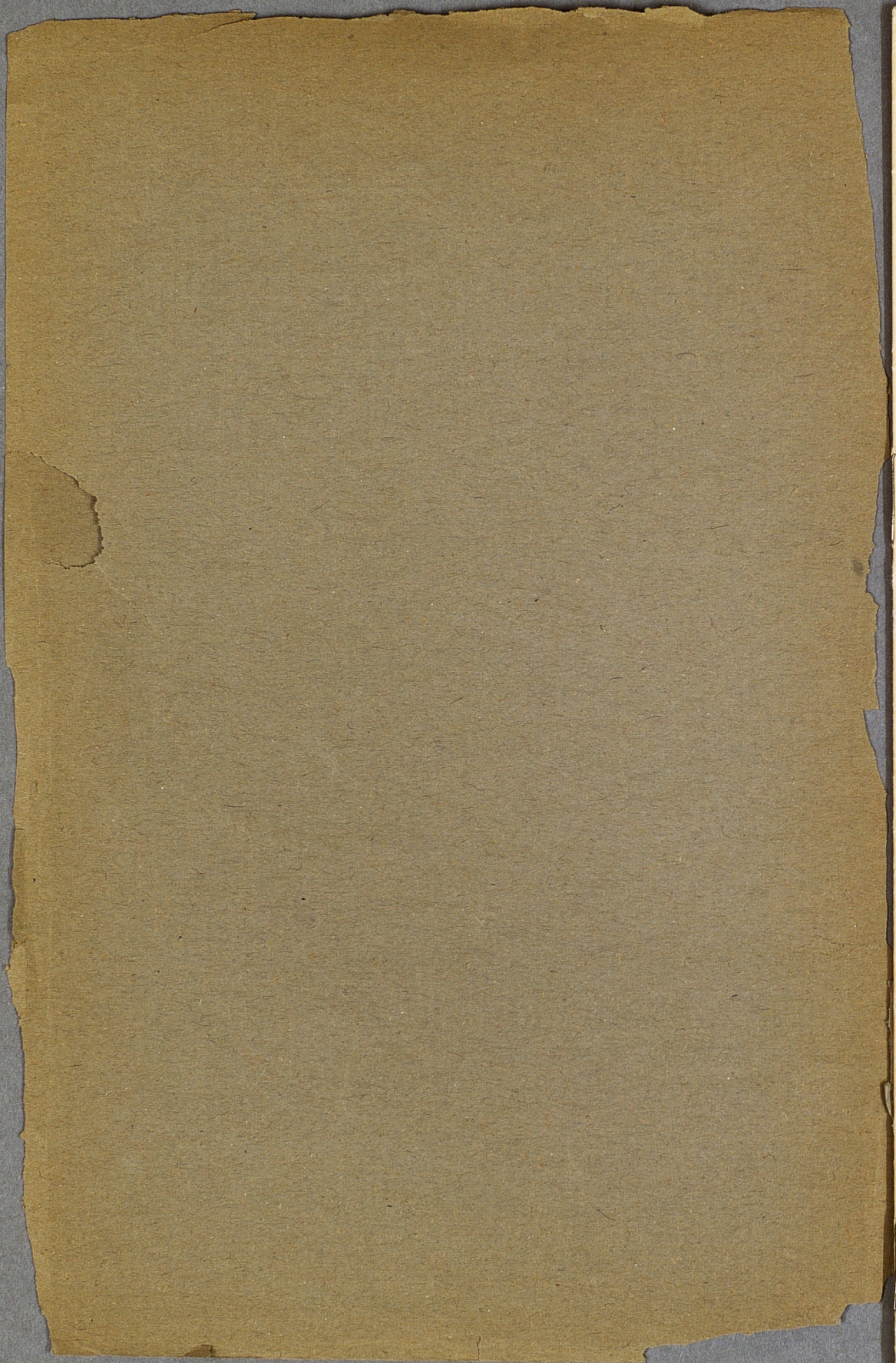

Föredrag

*vid Landsmøtet i
Kristiania 1921*

AKTUELLA FILMPROBLEM

FÖREDRAG

VID

LANDSMØTET 27 JUNI 1921 Å HOTELL BRISTOL
I KRISTIANIA MED KOMMUNALE KINEMATO-
GRAFERS LANDSFORBUND

AV

GUSTAF BERG

ZETTERLUND & THELANDERS BOKTRYCKERI A.-B.
Stockholm 1921

Mina herrar!

Förra året hade jag äran att på Landsförbundets vänliga önskan här tala något om "Filmens utveckling" och hade då tillfälle att draga upp konturerna av filmens passerade tämligen jämna framåtskridande till det konstnärliga kravets fulla genombrott, befast genom den nyare svenska kvalitetsproduktionens internationella godtagande som föredöme. Nu hade jag nyligen åter glädjen mottaga kallelse att uppträda i denna för Norges kommunala styrelser och särskilt för dessas kinematografiska intressen och insikter representativa krets — en hedersbevisning åt det svenska filmfacket, som jag begagnar tillfället att hjärtligt tacka för. Jag hade att omgående telegrafiskt bestämma ett självvalt ämne. I hastigheten tillgrip jag "aktuella filmproblem", därför att en sådan formulering gav fria dispositionsmöjligheter utan att ålägga uttömmande detaljbehandling.

Det är alltså inom en tvångsfri ram jag har att försöka skissera en tidsbild från filmens fält, och det första motiv som då anmäler sig är helt naturligt det som hänför sig till repertoarens källor. Hur ligga *produktions-* och *anskaffningsmöjligheterna* till ur vår synpunkt? Norsk och svensk synpunkt sammanfaller ju i det närmaste, då filmförvärvet i de flesta fall måste ske på en hand för Skandinavien, och då det ytterst regleras av våra högtstående folks likartade kulturella standard. Frågan kan också i lätt förändrad form anknytas där vi slutade sist, om den ställes så: hur ha de producerande länderna tagit till efterrättelse det skärpta kvalitetskravet? Och för att gå problemet ännu trängre in på livet skulle man kunna tillägga: hur verkar den

nuvarande allmänna konjunkturen på filmproduktionen, och vilka konsekvenser följa härav för filmanskaffningen och därmed i sista hand för biografdriften?

Som vanligt får man först vända denna frågekombination mot *Amerika*. Där är fortfarande huvudådern för filmtillflödet. Lyckligtvis, kan man säga, med tanke på den amerikanska teknikens höga utveckling; olyckligtvis, om man tager i beräkning att den amerikanska hemmamarknaden är så pass stor och "sig selv nok", att den har övervägande inflytande på produktionsarten. Väl kan man säga, att de amerikanska producenterna i princip godtagit kravet på hög litterär och konstnärlig kvalitet. Ätminstone gäller detta de större och mest hävdade märkena, med directors vilkas namn och ställning förplikta. Understundom finner man dock även i deras verk, också i de bästa, eftergifter åt lägre smakriktningar och vädjanden till publikintressen som på oss verka främmande och förvånande. Man finner inslag, mer eller mindre oskiljaktigt förbundna med huvudmotiven, som man vid bearbetningen för skandinavisk publik har all möda att komma ifrån eller reducera. Och amerikanerna själva klaga alltjämt över svårigheten att få tillräckligt av litterära manuskript.

Med utvecklingen mot kvalitetsproduktion följer gärna en tendens till kvantitetsinskränkning, och i någon mån gör sig en sådan gällande även i Amerika. Dock florerar, uppblusen av den inhemska efterfrågan, även en tämligen omfångsrik dussinfabrikation, som naturligen också vill söka sig väg utåt, i den mån det låter sig göra. Om jag till denna dussinproduktion räknar också en hel del habilt gjorda filmer med acceptabla, till en del populära och inarbetade framställare, men med skäligen banala ämnen — filmer som en för en knappast skulle föranleda anmärkning, men som i en lång ström bli enformiga, intetsägande och till sist outhärdliga — så skall säkert erfarenheten hos lite var ge mig rätt, när jag säger, att dylika filmer ännu för ett par säsonger sedan kunde vara gångbara nog. Då hade visst alla människor slantar i fickan och färre möjligheter än nu att depensera dem på materiell och ideell fägnad. Icke så numera; helst sedan dollarkursen mer än fördubblat dem i pris, och allmänhetens smak för dem gått lika mycket i andra riktningen.

Man ser sig under dessa omständigheter begärligt omkring efter andra tillförelskällor vid sidan av det goda, man tacksamt tager från Amerika. Ett land kommer då framför andra i räkningen: *Tyskland*, som under en följd av år varit hänvisat åt sin egen produktion och även fyllt sin hemmamarknads stora behov. Det är emellertid så att en produktion, som i likhet med den tyska endast har att taga hänsyn till den allra närmaste marknadens behov och baserar sin bärighet därpå, nödvändigtvis blir en billighets- och, när den måste drivas i stor skala, en dussinproduktion, därtill i detta fallet hämmad av frånvaron av tävlingsmomentet. Upprepade gånger har det dock givit sig tillkänna, att Tyskland rustar sig för tävling i världsfilmmarknaden och bereder sig att upptaga kvalitetsproduktion. Valutakonjunkturen kommer till hjälp, och dessutom ha nu på det sista amerikanska pengar, amerikansk organisation och amerikansk teknik förbundet sig med en del av den tyska produktionen, varav vittgående följder kunna vara att vänta, ehuru väl de ännu icke hunnit framträda.

Vägen till den tyska filmreformationen har visat sig gå över det historiskt-dramatiska fältet, där några djärva uppgifter redan lösts. Den *franska* produktionen har satts tillbaka av kriget, och den *italienska*, som en gång visade sin styrka i den klassiskt historiska genren, har senare stelnat i ett speciellt sydländskt manér och ämnesval, som icke går väl ihop med våra nordbokynnen. Man älskar, hatar, lider, hämnas o. s. v. i de italienska liksom i viss mån även i de franska dramerna på ett sätt som merendels förefaller vår nyktra och "jävne" publik åtskilliga grader för patetiskt för att tagas på allvar. Från *England* kunna måhända komma enstaka goda bidrag till repertoaren, men man vågar ännu ej döma om i vilken utsträckning. De *österrikiska*, *ungerska*, *tjeckoslovakiska* och *polska* produktionerna spela tills vidare ingen nämnvärd roll. *Danmark* vilar mest på äldre lagrar. Vad den *svenska* produktionen beträffar, som ju även här i Norge står högst i kurs, så måste man för närmaste tiden givetvis räkna med ett mycket begränsat antal storfiler. De stora omkostnaderna, en hemmamarknad som svårligen kan täcka dem ens med grannländernas goda hjälp, och av valutaförhållandena beskurna ex-

portmöjligheter tvinga självklart till en återhållsamhet, om vilken det endast är att önska att omständigheterna måtte göra den möjligast kortvarig.

Hur *Norge* för sin speciella del har att ställa sig till produktionsproblemet tillkommer inte mig att anvisa. I största allmänhet gäller det emellertid, att varje ur vår gemensamma synpunkt *gott* tillskott till produktionen är välkommet och att varje *européisk* sådant icke blott tillgodoser det skärpta kravet på omväxling, utan även ger oss stöd mot de amerikanska producenternas krav på oss i fråga om priser och andra villkor, jag nämner exempelvis *urvalsrätten*. Vad beträffar tillskapandet av norsk film, så är det ju blott ett korollarium av vad jag sagt, att sådan — om den blir möjlig, verklig och god — också ur svensk synpunkt är alldeles särskilt välkommen.

Men det är klokt att ha för ögonen, att gångbarheten hos en film hemma och i grannskapet icke är mätaren på gångbarheten i världsmarknaden — det kan ibland vara omvänd proportion — och att en filmproduktion, som skall basera sin ekonomiska bärighet på den närmaste marknaden ensam, inte får kosta mera än den marknaden kan ge igen. Och ändå får inte kvalitetskravet avprutas! Ju vidsträcktare marknad man siktar till, desto mera måste kvalitetskravet också inrymma *teknisk* fullgångenhet, som i sin tur förutsätter en stor och dyrbar teknisk apparat; brister häruti ursäktas ju gärna på närmare håll eller förbises för speciella affektionsvärden, som på fjärmare håll inte ha någon giltighet. —

Det har många gånger talats om *överproduktion* av film. Varje ny säsong bjuder oss några tusen nya program eller mera. Det är självklart, att icke alla äro *lika* goda, att icke alla äro *goda*, icke ens användbara. Efter genomforskning av världstillgången, som skett genom experter på vilkas inblick och omdöme man kan lita, vill det synas som om tillgången krymper. Det beräkneliga förrådet av verkligt *förstklassig* film, i god norsk-svensk mening, måste anslås till ett antal program för stundande säsong som man kanske skulle kunna angiva nästan på siffran, och som i alla händelser stannar *under* den förbrukning, som man kommit upp till här. Sänker man anspråken till *väl användbar*

film, stiger ju antalet något. Märk ändå att det gäller hela världstullgången, så vitt den låter sig överskådas. Lägg härtill, att ingen filmfurnissör, vore det också en monopoliserad sådan i ett monopoliserat land, lär kunna förse sig — och sina kunder biograferna — med *allt* det förstklassiga.

Med dessa förhållanden för ögonen vore man frestad att vända på begreppet och hellre än om överproduktion tala om *överkonsumtion*. Fenomenet är faktiskt, och det är internationellt. Detta befriar oss inte från att se det, som det problem det är för oss, i ögonen. I Norge, efter vad jag har låtit mig berättas, finns det som i Sverige platser, isynnerhet små platser, med biografer som spela året runt, dag ut och dag in flera föreställningar om dagen, kanske 5 å 6 här i Norge, vinter och sommar, och som byta program två, ja *tre* gånger i veckan. Det finns städer av de mindre, som förbruka upp till 400 program pr år! Det säger sig själv, att de inte *kunna* bjuda bara på goda program, men de mena sig nödsakade, för att få det att gå ihop, att bjuda sin lilla publik nytt och åter nytt. Jag fruktar att den publiken blir tröttkörd, och jag är viss om att det inte går att hålla ut med sådant programkalas i längden. På ett eller annat sätt måste överkonsumtionen stäckas, och den stäckes, om icke förr, då det visar sig att det inte står film att få för sådant programfråsseri, och det kan i längden inte finnas film för sådant, när kalaset inte betalar filmens starkt stegrade anskaffningskostnad. I enstaka fall ter sig nog framtiden mörk för biografer av det här avhandlade slaget, de må nu vara kommunala eller i enskild ägo. Det gäller förstås att få övergången så mjuk, som det någonsin är möjligt. Här i Norge, där man är van vid många och korta föreställningar, skulle man kunna tänka sig att ransoneringen borde inledas med en inskränkning till en början av föreställningarnas antal, möjligen i förening med deras utbyggande med fyllnadsnummer av god kvalitet. Överhuvudtaget har man det intrycket, att de norska biograferna borde ägna mera utrymme åt aktualiteter och naturbilder, än som nu är möjligt med de långa huvudnumren i de relativt korta föreställningarna. På den vägen bjudes också tillfälle att inskjuta lokala attraktionsnummer, som vanligen visa god dragningskraft och bidra att stödja en förnuftig filmeko-

nomi. Hur som helst, en sparsammare hushållning med programmen kommer med största sannolikhet att framtingas av den ekonomiska nödvändigheten. Om den i det enskilda fallet blir bitter nog, denna nödvändighet, är det dock en tröst att den i det stora hela samtidigt ger en ideell behållning, i det den tystar talet om biografjakt och biografspring.

Det legitima repertoarbehovet, vår nordiska publiks höga anspråk och den antydde begränsade tillgången till verkligt högklassiga program ge sammanlagt vid handen, att det är av vikt att ur världsmarknaden hämta det mesta möjliga av värde. Konstlade hinder härför böra sålunda undvikas. Ur denna synpunkt bör det vara tillfredsställande för Norge, att omsider *censurproblemet* mognat till en lösning i överensstämmelse med andra kulturländer, då den tvådelade censuren gör sitt inträde här den 1 juli. De olägenheter, den enkla delningen — i tillåtet för alla, även för barn, och icke tillåtet — haft med sig, ligga till en del i öppen dag och kunna alltså nu lämnas åsido. Till en viss del ha olägenheterna mindre framhävts i den allmänna diskussionen, då de undandragit sig flertalet kinematografiskt intresserades uppmärksamhet — med undantag för censorerna själva och filmbyråerna — nämligen för så vitt det blivit nödvändigt av hänsyn till den allra ungdomligaste publiken att utestänga ett icke ringa antal just av de ur repertoarsynpunkt mest värdefulla filmerna. Ett exempel från de amerikanska filmerna för gångna säsongen är belysande nog: filmen *Dr Jekyll och mr Hyde* med Amerikas största sceniska konstnär John Barrymore, ett gott filmkonstverk, byggt på en av värdslitteraturens psykologiskt mest fängslande fantasiskapelser, har icke blivit tillgänglig för norska publiken. Fallet *Broken Blossoms* är icke mindre signifikativt, och exemplen kunde lätt mångfaldigas. Nästan ännu frappantare resultat ger en rekognoscering av vad Norge gått miste om ur den tyska värdeproduktionen. De senare årens fullgoda tyska filmer äro inte fler än att man kan räkna dem på fingrarna. Jag vågar påstå att bland dem utskilja sig fyra i en klass för sig, nämligen *Madame Dubarry* eller "Kungens mätress", *Anna Boleyn* eller "Konung Blåskägg", *Dr Caligari* och nu i dagarna *Danton*. Av dessa är *Madame Dubarry* väl känd för de

flesta — samtliga de tre övriga ha fallit för den endelade censuren! Vad Dr Caligari beträffar kan förlusten ur en synpunkt, den ekonomiska, bäras med jämnmod. Filmen är ett första försök att i levande bilder omsätta expressionistiska konstteorier, som sådant ett allvarligt, behärskat, respektabelt och i stort sett lyckat försök. Det måste erkännas att det i Sverige visade sig vara en ringare del av publiken, än man haft skäl förmoda, som förmådde rätt uppskatta filmen. I Tyskland gjorde den en våldsam succès, och i själva Amerika har den firat triumfer. Den hör emellertid alldeles avgjort till de filmverk, som det ingår i den kinematografiska allmänbildningen att ha tagit del av, och som det är en anomali att tänka sig ett helt lands vuxna befolkning utestängd ifrån. Vad beträffar Konung Blåskägg och Danton, så äro dessa båda filmer, i likhet med Madame Dubarry, byggda med historisk trohet och konstnärlig kraft på fängslade historiska motiv, Danton dessutom med ett stänk av aktualitet som en slående påminnelse i Lenins och Trotskij's dagar om hur historien upprepar sig och ingenting är nytt under solen. I båda dessa filmer gör den utomordentlige skådespelaren Emil Jannings de dominerande karaktärsrollerna icke blott med en vidunderlig bravur utan också med en konstnärlig äkthet, som är förbluffande. Jannings har på dessa roller — i likhet med sin moitiée i Kungens Mätress, Pola Negri — blivit en hörnsten i den s. k. E. F. A.-koncernen, det amerikanska inspelningsföretag på tysk botten, som startats nu på våren, och på vilket man har rätt att ställa nog så stora förväntningar. Att ett par sådana filmer ställas utanför en repertoar, där åtskilliga likgiltiga om än menlösare alster få intaga deras platser, måste ha fyllt den norska censurans upplysta utövare själva med betänkligheter, och det bör icke minst för dem kännas som en befrielse, att den nya censurordningen ger tillfälle att korrigera dylikt.

Jag gratulerar så mycket hellre till den omsider mognade reformen, som den ställer Norge i jämbredd med de övriga skandinaviska länderna, bland vilka Danmark sedan några månader omlagt sina censurlinjer i tillämpningen till närmare överensstämmelse med de svenska och norska. Härmed har man, för såvitt jag räknar riktigt beträffande den norska censuren efter

tvådelningen, alltså på cirka ett decennium, hunnit jämkas fram till så pass mycken skandinavisk likformighet på detta område, som praktiskt är möjlig — ett personligt önskemål från min censorstid, vilket jag vet mig inte ha varit ensam om. Vida väsentligare är, att en sådan likformighet innebär en stabilisering av den gemensamma filmanskaffningen, som inte kan vara annat än välkommen på alla håll.

Säkert skall det rikare och fulltonigare repertoarval, som den nya ordningen medger, bidra till att befästa och ytterligare höja kinematografiens goda anseende i Norge. Jag är inte närmare underrättad om, huruvida film och biograf här i landet utsätts för oförstående angrepp. I Sverige ha anloppen betydligt mattats. När kristiden var som värst och kriminaliteten gjorde statistiska höjdsprång, fick man stundom höra upprepat det gamla talet om biografen som en källa till ungdomens *tilltagande brottslighet*. När kristiden lättade och kriminaliteten i motsvarande grad sjönk, hörde man visserligen inte några påståenden att det var biografen som förbättrats och åstadkommit regressen, men det begär väl ingen heller; man kan vara nöjd, om det urgamla slentrianmässiga ojämdet över "tilltagande brottslighet" söker sig andra stödjepunkter än i filmen. En svensk biskop höjde visserligen i dagarna ett klagorop över den tilltagande brottsligheten och glömde inte biografen. Men jag erinrar mig från skolbänken, att t. ex. romaren Cicero i ett tal år 80 f. Kr. också bitterligen klagade över "den tilltagande brottsligheten". Han hade ingen biograf att skylla på, utan vände sina verop mot uppfostrare och domare. Jag föreställer mig att Göteborgsbiskopens åberopande av biografen 1921 inte är den väsentligare differensen i de båda herrarnas klagan över tidens ondska. Huvudskillnaden ligger bestämt däri, att Ciceros klagovisa, om också långt ifrån den första i sitt slag, är åtskilligt ursprungligare — kanske det är därför den också, trots seklerna, ännu idag verkar värtaligare! —

Problemställningen *film och teater* kännetecknas likaledes av en viss avspänning. En massa gott folk har ju i det längsta ställt sig en garde mot filmen, för att den befarades bli en alltför farlig konkurrent till "den riktiga teatern" såsom den högre och äd-

lare konstformen. Man har efterhand fått se att det inte var så farligt, utan att snarare filmen uppfostrat publik åt teatern. Sedan nöjesskatten kom till i Sverige, har man kunnat belägga detta med siffror. Det visar sig att teatern lever i en uppsvingsperiod, vad frekvensen beträffar. Teatervännerna, åtminstone i Sverige, ha tvingats nästan till helomvändning. Och när nu periodiskt temat om teaterns konstnärliga eller moraliska urartning är på tapeten, händer det esomoftast att filmens och biografens förtreden framhållas, teatrarna till en föresyn.

Jag har kommit in på detta kapitel nu bl. a. för att som hastigast få beröra en detalj i förbindelsen film och teater, som bragts på tal från så auktoritativt håll som d:r Helmer Key och, efter vad jag har anledning förmoda, genom hans reseskildringar från en uppmärksam studiefärd till Amerika också kommit under norska publikens ögon. I förbigående sagt är d:r Key ingen filmvän men desto mera en omhuldare av teaterkonsten och kännare av teatern även som affär. Man behöver inte taga det för tragiskt, då d:r Key proklamerar, att filmen "naturligtvis" inte är konst, på sin höjd *kan* vara reproduktion av konst. Det må vara en etikettsfråga, om en standardiserad upplaga av Ibsens samlade verk har med konst att skaffa, eller om konsten bor i manuskriptet. För vanligt enfaldigt folk hänför sig konsten till innehållet och dess verkan. Annars skulle samma enfaldiga folk frestas tro, att den höga och sköna teaterföreställningen nr trettiolva kanske inte vore konst, utan på sin höjd en reproduktion av premiären eller generalrepetitionen. Nog härom, det intressanta i d:r Keys teorier baserar sig på iakttagelsen, att "filmen förstört den stora allmänhetens förmåga att få någon illusion av en teaterdekoration, som med hittills brukliga hjälpmedel återger en friluftsbild". Iakttagelsen är riktig och inte bara ifråga om friluftsbilden; filmen har helt visst hos publiken alstrat ett större krav på *äkthet* och *illusionskraft* hos teaterdekorationen över hela linjen. Likaså rätt har d:r Key, då han framhåller att teaterdirektörerna för litet uppmärksammat denna sida av saken. De ha trott sig kunna ersätta bristerna och konkurrera med filmen genom dyrbara uppsättningar, all slags yttre prakt och underbara mekaniska anordningar, men, säger han, det är

inte däri pudelns kärna ligger. "Orsaken måste sökas djupare. Det är själva den sceniska illusionen som måste undergå en förändring." Och här skall, märkligt att höra, filmen på sätt och vis komma till hjälp. D:r Key är intressent i ett nyligen startat företag, Aktiebolaget Ars, vars pièce de résistance är en nyuppfunnen och patenterad rundhorisont av väv med tillhörande projektionsmekanism, vilken debuterade i den mycket bekanta Stockholmska operareprisen av Simson och Delila, då i en alltigenom stiliserad miljö, men som också ägnar sig för att skänka nya himlar och en ny jord av fullt realistisk illusionsförmåga åt teaterscenen. D:r Key anser detta nya, som ställer den gamla kulissattiraljen på avskrivning, innebära ingenting mindre än en revolution av den modärna teaterdekorationen och även av teaterekonomin. Jag tror det gärna. Men däremot har han bestämt fel, då han räknar med att det likaledes skulle revolutionera filmindustrin, som hädanefter skulle få sin största uppgift i att fabricera rullar med moln, ångar, skogar, betande hjordar o. s. v. åt teatrarna. Jag tror inte man behöver mera än som hastigast jämföra antalet teatrar och liknande inrättningar i världen eller bara i ett enda land med antalet av filmens egna vita dukar för att *den* delen av kalkylen skall ramla i spillror. Därmed är icke sagt, att icke också den nya uppgiften skulle kunna få betydelse för filmindustrin vid sidan av dess dominerande huvuduppgift. Men något filmproblem i egentlig mening är ifrågavarande fabrikation lika litet som t. ex. talande film, färgad film m. m. i den vägen, som spekulativa andar då och då föra fram såsom revolutionerande faktorer i filmens tillvarelsform.

Ett filmproblem däremot, eller kanske två, av hög aktualitet är frågan om *skolfilmen*. Jag säger *två*, ty filmproblemet är härvidlag längre hunnet mot sin lösning, än det därmed förknippade skolproblemet, vilket i sin tur upplöser sig i flera: ett maskinproblem, ett anpassnings- och cirkulationsproblem etc., om man så vill, men framför allt ett stort skolekonomiskt problem. Den ideella lösningen av det hela är lätt skisserad: varje skola — eller varför inte varje klassrum — sin projektionsapparat och bekväm tillgång till ett filmarkiv, anpassat efter under-

visningsplan, elevstadium o. s. v., belysande allt mellan himmel och jord. Dithän måste vi ju en gång komma, eller så nära som möjligt. Men därför måste något göras, och det bästa får inte vara det godas fiende.

Frågan är aktuell lite varstans i världen och icke minst här i Skandinavien. Många känna sig kallade att lösa den och ge sina välmentade råd. Vore saken ordnad med några tidningsartiklar — eller några hundra — så vore det gjort för längesedan. Ju mera man tränger frågan praktiskt in på livet, desto starkare framträda de mångahanda svårigheter, som måste övervinnas.

Det är omöjligt att här på en kort stund ge en tillnärmelsevis fullständig exposé över skolfilmfrågans läge. När jag vågat påståendet att filmproblemet är närmare lösningen än skolproblemet, så grundar jag det därpå att filmmaterial av bildande art och även av direkt kunskapsmeddelande art inom de områden, läroanstalterna av skilda slag syssla med, finnes för handen. Allt är icke färdigt som det är, ehuru t. ex. i Tyskland redan en icke obetydlig framställning äger rum av direkt "Lehrfilm", delvis av ypperlig beskaffenhet, för rent skolbruk. Jag nämner särskilt detta, emedan jag vid utväljande av dylika för Sverige delvis samarbetat med en norsk pedagogisk expert, som givit dem det allra bästa erkännande, varav denna krets i sinom tid får del.

I den pedagogiska världen har nog den meningen stadgat sig, att man i filmen har ett utomordentligt medel för åskådningsundervisningen. Därefter dela sig meningarna eller, rättare sagt, pretentionerna på undervisningsfilm. Somliga erkänna dess betydelse för skolorna endast när den kan direkt inpassas i lektionen och t. o. m. då endast när den ger något utöver andra åskådningsmedel såsom planscher, skioptikonbilder, preparater, modeller o. s. v., alltså när den kan ge levande liv. Detta är kanske för strängt, åtminstone till en början, om man tar i betraktande att många, att icke säga de flesta, skolor ingalunda äro så utrustade med åskådningsmateriel av nämnda slag, att icke en komplettering eller ersättning genom filmen bör vara välkommen. Icke heller bör man underskatta värdet av själva formen för kunskapsmeddelande genom filmen, som i och för sig har en särskild förmåga att fånga åskådaren, fästa stoffet i

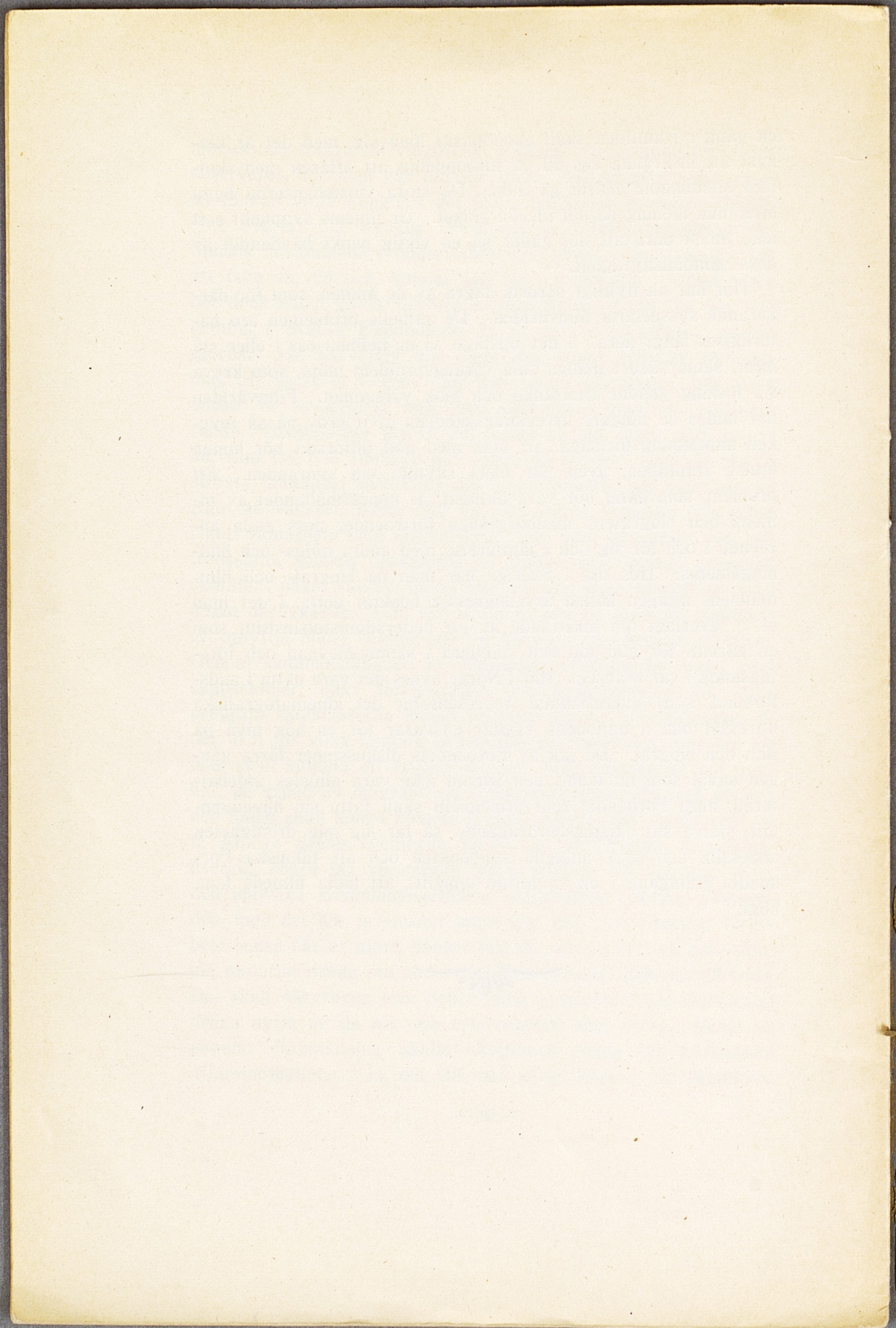
minnet och sporra till vetgirighet i ämnet. Icke minst bör detta observeras, när man går utanför själva lektionssalen och tänker på filmens stora uppgift i det friare folkbildningsarbetets tjänst.

I Sverige har nyligen igångsatts en officiell utredning om filmens användande i undervisningens tjänst. Den kommer väl att taga sin tid och, hoppas jag, ge sitt resultat. Under tiden bör dock något göras, därmed är man på det klara hos oss, och hemma i Svensk Filmindustri ha vi en del förarbeten undan-gjorda. Jag har själv fått ägna mig däråt och har förhoppning att snart få frigöra mig från andra åligganden och mera odelat få sysselsätta mig med skolfilmens praktiska propagerande. Givetvis har jag en del planer på hur detta skall gripas an, som jag inte rimligen kan lägga på bordet. Jag vill blott i största allmänhet deklarerera den uppfattningen, att man bör gå fram så vackert, känna sig för och samla praktisk erfarenhet i gott samarbete med skolvärlden. Där man icke kan i allo tillfredsställa skolans önskningsar på direkt efter planen anpassad skolfilm i något särskilt ämne, där får man söka tillmötesgå med något närliggande. Och där skolorna inte ha praktisk möjlighet att utnyttja filmer hemma hos sig, får biografen komma till hjälp. Genom sammanställande av homogena program för olika kunskapsstadier, olika läroanstalter och ämnesgrupper, av vilka program skolklasserna kunna begagna sig på överenskomna tider, och för vilka lämplig cirkulation kan uppgöras, tror jag att man skall komma ett stycke på väg. Här i Norge är det möjligt, på grund av biografernas kommunalisering, att man på just den linjen skall kunna komma lättare fram — det gläder mig att få påpeka *denna* eventuella fördel av biografernas kommunalisering, ehuru jag visserligen måste tillfoga att jag inte anser den uppväga *kommunaliseringens olägenheter* i andra hänseenden, men det hör ju strängt taget inte hit! Att åtskilligt förarbete också här är gjort, känner jag till, och i stort sett står samma material ifråga om undervisningsfilm båda länderna till buds. Det skall säkerligen icke heller möta svårigheter att ömsesidigt draga nytta av de rön och erfarenheter, som göras. Enligt en populär föreställning skulle skolfilmen bjuda på fantastiska affärsmöjligheter. Ja, det vill man gärna hoppas, att skolfilmen

en gång i framtiden skall ekonomiskt löna sig, men det är klokast att inskränka sig till en förhoppning att affären med skolfilm småningom måtte gå ihop. De stora vinstchanserna ligga efter min mening på det ideella planet. Ur filmens synpunkt sett icke minst däri, att det gäller på en viktig punkt hävdandet av dess samhällsnyttighet. —

Här har nu flyktigt berörts några av de ämnen, som för närvarande sysselsätta filmvärlden. De aktuella problemen äro naturligtvis långt flera. I det tidsläge, vi nu befinna oss i eller stå inför, skola säkert många små vardagsproblem möta, som kräva sin lösning genom eftertanke och klok varsamhet. Filmvärlden har under de tidigare utvecklingsskedena givit prov på så mycken anpassningsförmåga, att man med god tillförsikt bör kunna motse framtiden, även när moln skymta vid synranden. *Ett* problem, som *alltid* bör vara aktuellt, är upprätthållandet av filmens och biografens medborgerliga förtroende, dess goda anseende i och för sig och i jämförelse med andra nöjes- och bildningsmedel. Hos oss i Sverige har man på biograf- och filmmännens nyligen hållna årskongresser beaktat detta, i det man bl. a. överlagt om inrättande av ett hedersdomstolsinstitut som en garanti för god ton och standard i sammanlevnad och företagsanda i vår bransch. Här i Norge synes det vara detta Landsförbund som vidsträcktast representerar det kinematografiska intresset och å nationens vägnar ansvarar för en hög nivå på film och biograf. Då jag av Forbundets diskussioner förra gången såväl som nu funnit den frågan icke vara alldeles utdebatterad, huru Forbundet rent principiellt skall fatta sin huvuduppgift, själva sitt existensberättigande, så tar jag mig dristigheten anbefalla den nyss anlagda synpunkten och att tillönska Forbundet framgång i en så fattad uppgift: att hålla filmens fana högt.

Zetterlund & Thelanders
Boktryckeri-Aktiebolag
Stockholm 1921

www.books2ebooks.eu